

Rus og kvinnelige stereotyper

Ingeborg Rossow

Fortsatt står menn for størstedelen av de alkoholrelaterte skadene i samfunnet. Hvorfor er vi da fortsatt mest bekymret for kvinners alkoholkonsum?

Astrid Rønland
Redaktør i Rus & Samfunn

Gjestereskrivent

Om rus og kvinnelige stereotyper

Rundt midten av 1990-tallet jobbet jeg noen år i Lønneteknikkfor kvinner i Oslo. Kvinnene som bodde der, hadde bred erfaring med både rus og prostitusjon, og det faglige perspektivet var basert på en kjønnet forståelse som skulle ivareta det som ble hevdet å være kvinnenes spesielle behov. I skjermene var det gjerne som

Det ene perspektivet utelukkende ikke det andre, tvært imot. Vi vet at blant befolkningen av marginaliserte rusmisbrukere av begge kjønn er det mange som kan fortelle om krenkelser i form av omsorgsbrudd, overgrep, dårlige livsbetingelser og levekårsproblemer. Poenget her er at i off

er knyttet til at det er høyt alkoholbruk rundt representasjonsdager og konferansen, samtidig som skillet mellom arbeid og fritid utviskes. Når det gjelder kvinner, er de store fortellingene knyttet til at et møte med en maskulin drikkekultur. Et etterkrigetens hjemmovenende kvinner var legemiddelindustriens hovedmålgruppe for omsetning av berøgningsmidler, og at de derfor kanskje ikke var så utjevnet med maskulære, vadede ikke. Ja, selv når alkoholproblemet iverbart kan knyttes til at omsorgsbruddet er noe og alt har blitt dekket med derfor hyppige debriftingsvelde med kvinnelige kolleger og vinger, formidler behandlingsektoren behovet for skjermene kvinnesvulstinger fordi kvinner ofte har et problematisk forhold til menn og har behov for å bli kjent med seg selv og sine egne grenser, og for å få styrket relasjonen seg i mellom.

Det er tankevekkende at offerperspektivet fortsatt er hovedtilnærmingen til forståelse av kvinner, avvik og rus

kvinnene beskyttes mot menn, lære å ivareta seg selv og bli kjent med andre kvinner. Den faglige tilnærmingen bygde på kvinne- og kjønneteknikk forskning som gikk i retning med hvordan kvinners rusmisbruk - i den grad dette var relevantt i forskning på kriminalitet og rus - ble individuelt og epokegjort. Knet og overfladisk fortalt, så det da forskning fast at årsaken til rus og prostitusjon var å finne i seksuelle overgrep i barndommen, og at veien inn i et tradisjonelt patriarkalt rusmisbruk ofte gikk via forkjærlighet for spennende, kriminelle gutter eller utvalgte menn. Prostitusjon ble sett som et uttrykk for kvinners dårlige forhold til menn og egen seksualitet.

Offerperspektivet har vært kritikk. Nye studier viser at veien til rusmisbruk ofte starter med utproving og nyteke av rusmidler, at kjønneteknikk både kan være strategisk handling for å få tilgang til dop og finansielle midler, og at prostitusjon for mange representerte økonomisk selvstendighet og egenkontroll innenfor en subkultur der macho-verdier er rådende. Deftagelse i slike subkulturer kan være et uttrykk for motstand og opprør mot det bestående.

stakkarslige, passive og irrasjonelle maskinelt styrt av patriarkale strukturer. Derfor er det tankevekkende at to til tre sener er offerperspektivet fortsatt hovedtilnærmingen til forståelse av kvinner, avvik og rus. Et eksempel på det er regjerings kriminalmelding «Etter å ha stått i», der kvinnelige fanger beskrives som en gruppe med behov for særlig etteretning. Her kan vi lese at kvinner ofte har dårlig selvbevis av på grunn av vanskelig oppvekst, og at mange har traumatiske opplevelser som følge av seksuelle overgrep i barndommen og erfaringer med prostitusjon. Der for så det i opprettede egne samtalegrupper om seksualitet og voldproblematikk for kvinnene. Selv når det anbefales egne kvinnefengsler, er det med henvisning til kvinnenes dårlige forhold til menn, og ikke at kvinnenes verdier er etablert i anstalter for menn er dårlig tilrettelagt for både arbeids- og fritidstid. Særlig for kvinner som ofte gjør seg også gjeldende i diskusjonen om kvinner og rus i arbeidslivet. I de senere årene har alkoholkulturer og drukkingspress i arbeidslivet fått en mer fremtredende plass i både rusforskning og behandling. Bekymringen

Astrid Rønland

DEBATT: RUS

I Tidsskriftets marsnummer hadde Astrid Renland et innlegg om rus og kvinnelige stereotypier, hvor hun tematiserer offerperspektivet som tilnærming til forståelse av kvinner og rus. Stereotypier om kvinner med rusproblemer, er det mange av, og de vil utvilsomt variere med samfunnsmessige og andre forhold.

Mitt innlegg dreier seg om våre oppfatninger av den berusede kvinnen. I det klassiske bildet av kvinners fyll og drukkenskap framstår dette som mer normbrytende og mer uansvarlig enn hva det gjør for menn, og derfor vekker det også mer misbilligelse og fordømmelse.

Forestillingen om at kvinners beruselse utgjør en større trussel og berettiger sterkere sosiale sanksjoner enn hva menns beruselse gjør, er kanskje ikke helt utradert ennå?

Fordømmelse

Jeg kan vanskelig tenke meg annet enn at morsrollen og kvinners tradisjonelle ansvar og omsorg for barn er et viktig element i dette. Fyllas fordervelse kommer sterkere til uttrykk når det er kvinner og barn med i bildet. Mange kjenner nok William Hogarts trykk «Gin Lane» (1751), som illustrerer brennevinets samfunnsnedbrytende virkninger. I sentrum av bildet er en beruset kvinne, fillete og delvis skamløst blottet, likegyldig med alt rundt seg, og i ferd med å la et lite barn falle i den sikre død. Også Amalie Skrams novelle «Madam Høiers leiefolk» (1882) tegner et rystende bilde av kvinnen som i fattigdom og fyll forårsaker sine små barns død. Kvinners beruselse og henfallenhet til alkohol truet omsorgen for barna, og derved familiens og samfunnets grunnlag for fremtidige år. Datidens syn på kvinnen som ansvarlig – ikke bare for egen edrueighet, men også for mannens drikking og utskielser – kan ha forsterket misbilligelsen og fordømmelsen av de kvinnene som unndro seg dette ansvaret, og i stedet falt for alkoholens fristelse på samme måte som menn gjorde.

Men, kjønnsroller og kjønnsbetingete normer er vesentlig endret i mange deler av samfunnslivet i vår del av verden, og vi har sett en betydelig kjønnskonvergens i deltakelse i yrkesliv og maktposisjoner. Parallelt med denne utviklingen, hevdes det, har kvinner gradvis adoptert menns drikkevaner. Det ville derfor være nærliggende å tenke seg at dette var i tråd med endrete normer og oppfatninger, og at misbilligelse og fordømmelse av drikking ikke lenger var særlig forskjellig for kvinner og menn. Men, er det virkelig slik? Drikker kvinner nå slik som menn gjør? Og er vår oppfatning av beruselse eller alkoholavhengighet i vår tid den samme for kvinner som for menn?

Nye drikkevaner

Det er neppe noen tvil om at dagens kvinner i flere henseender har drikkevaner som ligger nærmere menns enn det som var tilfelle for et par generasjoner siden. Alkoholavhold er nå like uvanlig blant kvinner som blant menn, og vinkonsumet er omtrent like høyt for begge kjønn. Men fremdeles drikker menn oftere og vesentlig mer enn kvinner, og menn drikker seg oftere beruset enn kvinner. Det er også langt flere menn enn kvinner som søker behandling for alkoholproblemer, og betydelig flere menn enn kvinner som dør av skrumplever og andre sykdommer forbundet med et langvarig og svært høyt alkoholinntak. I så måte er det lite som tyder på at kvinners og menns drikking ennå er «likestilt».

Også med hensyn til vår toleranse eller fordømmelse av beruselse og alkoholproblemer, kan det synes som at vi fremdeles har ulike målestokker for kvinner og menn. I de siste 15 årene har alkoholkonsumet økt betydelig her til lands, men mediens fokus på vårt økte alkoholforbruk har i hovedsak vært knyttet til kvinners økte alkoholkonsum og bekymring for problemene som følger av dette. Også fra

helsemyndigheter og fagfolk er det uttalt betydelig bekymring for økningen i problemer knyttet til kvinners drikking. Fra behandlingsfeltet rapporteres det at kvinner med alkoholproblemer har mer skam- og skyldfølelse for sin egen drikking enn menn har.

Fortsatt stereotyper

Når vi samtidig vet at det fremdeles er menn som står for størstedelen av de alkoholrelaterte skadene som rammer dem selv, og at de også står for størstedelen av de alkoholskadene som rammer andre, som volds- og trafikkskader, er det vel grunn til å undres? Hvorfor er vi likevel særlig bekymret for kvinners alkoholbruk og konsekvensene av det? Hvorfor er ikke bekymringen minst like stor for problemer som følger av menns alkoholbruk?

Ordbruken er endret over tid. Den berusete kvinne møtes, vanligvis, ikke lenger med fordømmelse, men med bekymring. Men stereotypen – forestillingen – om at kvinners beruselse utgjør en større trussel og berettiger sterkere sosiale sanksjoner enn menns beruselse gjør, er kanskje ikke helt utradert ennå?

ir@sirus.no